

EGY KÉPET LÁTTAM

REGÉNYRÉSZLET

„Márta és Andris”

Megint egy átizzadt éjszaka. Megint az éjszaka kettő körül kezdődő heveny szívdobogás, ami kidob az álomból. Ahogy minden egyes alkalommal az elmúlt hetekben. Aztán forgolódás, összeszorult gyomor, katatón képek az agyban: Anna szépséges arca, Anna utálatos vonásai, Anna megvágott teste, Anna vézna, pörsenésekkel, gyulladt szőrtüszőkkel pöttyözött combjai. A düh csapdosó hullámai, ahogy végigmossák az egész testet. Az önutálat fojtogatása, a magad hibáztatása, mert nem tudsz szabadulni az egésztől. Aztán néhány perc nyugalom, kitisztuló agy, pillanatnyi megvilágosodás, a kislámpa fényében fejeiket felemelő nagy testű állatok: a szoba bútorainak remegő körvonalai. Egy nagykanál méz a konyhában. Majd megint a képek, megint az önutálat, megint a forgolódás, a combok közé beszorított nedves párna öntudatlan gyűrögetése. Reggel öt óra. A gyorsan elkortyolt „sleep well” teakeverékből készített forró tea égetése a nyelőcsőben. A függöny alsó részén átütő halovány fénycsík. A szív hallható dobbanásai. Megint Anna. Elcsendesülés, álom. Talán álom. Álomdadogás. Szerelem, forró közelség, összetartozás. És mintha ebből a forró közelségből szövődött volna meg két, eddig soha nem látott ember jelenléte. Egy férfi és egy nő. Akikhez név is tapad. Márta és Andris.

Azt láttam meg, ami hiányzott. De csak napok múltán jutottam erre a következtetésre. Addig volt alkalmam alaposan megízlelni, nem is a gondolataimmal, hanem a belső érzéseimmel, vágyódásaimmal, képzelgéseimmel óvatosan letapogatni, körüljárni, ami azon az éjszakán az álom magzatburkából kicsusszant elem. Mert az első éjszaka után szokásommá vált felidézni magamban kettőjüket, mintha valós személyek lettek volna, el kezdtem fantáziálni róluk, megpróbáltam kitalálni közös történetüket. De nemcsak szokás volt ez, hanem menekülőút is az éjszaka kalodájából. Ahol már nem tudtam parancsolni túlfeszített érzéseimnek, csapongó gondolataimnak. Mert nappal még minden rendben volt. Az évek óta magamra kényyszerített fegyelem tette a dolgát. Dolgoztam, írtam a regényemet, pihentem, elvégeztem feladataimat, ha kedvem kerekedett, még ki is kapcsolódtam:

sétáltam, bicikliztem, színházba, koncertekre jártam, találkoztam a barátaimmal. Az éjszaka azonban már nem tudta elsimogatni odabent, ami napközben csak gyúlt, gyúlt a mindennapi tevékenységek elcsúszó illesztékeiben. Egy vulkán kereste a kiutat a földkéreg lassan vándorló tektonikus lemezeinek réseiben. Az álommunkában már nem lehetett hazudni. Ezért ahogy kettő körül, heveny szívdobogás formájában kidobott az álom magából, képtelen voltam eltolni magamtól, csak szembe kellett néznem életem keserű igazságával: negyvenöt éves vagyok, és most omlik össze életem egyik legnagyobb kapcsolata.

Nem szembenézés volt ez, vigyázni kell itt a szavakkal. Ahhoz távolságtartás kellett volna, nyílt terület, a megkülönböztetés képessége. Az, ami ott hiányzik leginkább, ahol legsürgetőbb módon szükség lenne a szembenézésre. Ez leginkább testmunka volt: zakatoló szív, kapkodó lélegzet, verejtékes halánték, szűrő szívtájék, görcsbe rándult gyomor, rángatózó ujjak; majdnem az összes szerv kényszeres, természetellenes munkája, amit semmilyen testi erő kifejtés közben nem lehet együttesen érezni, csak itt, éjszaka, az ágyban, az átizzadt lepedőn, egy szakítás kellős közepében. Meg a gondolatok megbokrosodott vágója, erről is kell szólni. Amelyek nem előre haladtak, nem valahonnan valahová vezettek, hanem mintha egyszerre az összes egy irtózatos tolongásban, ugyanazon a keskeny csapáson próbált volna átpréselődni ahhoz, hogy mindegyik mindig ugyanoda, egy tömör, áthatolhatatlan fal közelébe érkezzen meg, ahhoz hozzácsapódjon, és ott szétporladjon.

Éz a fal Anna volt. A kapcsolatunk vége.

Nem is szakítani akartunk Annával. Hanem kitépni magunkat a létező, eleven közösből. Amit leginkább érezhetően szeretkezés közben, egymás szájából szívunk magunkba. Tőle tanultam meg, létezik olyan közelség, ahol lélegzetet is a másik szájából veszel. Ahol ajkaid között tartod a másikat. És ez nem zár be valami szűk, egyre oxigénhiányosabb burokba, mert maga a vágyakozó élet az, ami az ajkak puha, csuszamlós, szívó üregén keresztül beléd áramlik. Az élet, ami legteljesebben egy másik élet közelségében és érzékelésében elégül ki. Ha egy falra szegezed a tekinteted, fallá változol. Ha egy ősrég fát tapintasz ki, megkérgesedsz. Ha magadhoz vonsz egy másik embert, te magad is eleven lény leszel. Mert ilyenkor nem bekebelezed, elfogyasztod a másikat. Nem megjelölöd, magadhoz láncolod. Nem lenyomod, nem emeled fel. Itt nem méricskélsz, számolgatsz. Ha adsz, egyből kapsz is. Ha fogsz, egyből elengedsz. Ha visszatartasz, elveszítesz.

Az átlélegzett étellel azonban egy másik világ volt határos. Abban pedig, ahogy haladt előre az idő, más tétetek, kényszerek kezdtek érvényesülni. Leginkább az egymástól elválasztó földrajzi távolság volt az, amit Anna egyre kevésbé bírt elviselni. Különböző városokban laktunk, az életnek más és más szerveződéseibe foglalva. A kötöttségeink miatt találkozásaink és együttléteink kivételes állapotnak bizonyultak, nem akartak felfűződni egy közös élet láncára. Legalábbis ezt érezte Anna. Én temérdek csalódás után már nem törekedtem arra, hogy mindenáron elérjem azt, ami hiányozott. Megpróbáltam igazodni ahhoz, ami van, beértem a lehetőséggel. Ő azonban még hitt abban, hogy ha valami beváltatlan maradt az életben, azt erővel kell kikényszeríteni. Nem is hit volt ez, hanem létezőmód. Sok beváltatlan vágyat cipelt magával Anna. Vagy beleszakadt, vagy elérte azt, amire szüksége volt.

És most is megpróbálta elérni.

Én ellenálltam.

Egy ilyen küzdelem nem egy semleges térben zajlik, ahol az érvek és az értékek vegytisztán ütközhetnek össze egymással, és ezen a módon méretetnek meg. Nem is ketten voltunk ilyenkor, egy sokaság ütközött össze rajtunk keresztül. Ahogy mindig, az előrehaladott életek esetében. Légió a nevem, mert sokan vagyunk, mondta a tisztátalan lélek Jézusnak. Szegény ördögösök, gondoltam magunkra. Sokan vagyunk, igen sokan. Ott van velünk az apánk, az anyánk, az összes többi felmenőnk. Molyrágta szeretőink, bedőlt kapcsolataink, régi sérelmeink, csalódásaink tolonganak bennünk. Beteges kötődéseink, kényszereink szorongatják kezeinket. A történelem démonjai, a csoportos megrögzöttségek, a népnýúzó, elnyomó rendszerek meg az azok uzurpátorai beszélnek ki belőlünk. Ősi félelmek, hajdani riadalmak játszadoznak velünk. Rángatnak, dobálnak, szaggatnak. Akár egy roncsderbi szánalmas ütközetében. Ott vannak a felvont szemöldökökben, az elhallgatásokban, a ki nem mondott szavakban, az elharapott mondatokban. Közénk feküdnék az ágyba, bekúsznak a simogatásainkba, az öleléseinkbe. Jönnek, jönnek elő a csikorgó, karcoló kérdésekben, számonkérésekben, a megsemmisítő vádakban. Egyszerre, szétszalazhatatlanul, érthetetlenül. *Csupa vérzés, csupa titok, csupa ősök, csupa nyomások.*

Ki fullasztja bele a tengerbe őket?

Azt hiszem, megint kifakadtam.

Lehet, ezt túróm a legnehezebben, a kifakadást. Hogy nem tudok nem kifakadni. Hogy a helyzet túllép rajtam, megbéklyóz. Amit magadról tudsz, amit magadról hiszel, az csak egy részed – dörgöli az orrom alá valaki, aki

nem én vagyok. Magadon kívül egy beláthatatlan terület kezdődik, amit képtelen vagy uralni, ami, ahogy a be- és kilégzés is, valami másba köt bele, máson, nálad hatalmasabban keresztül léteztet. Úgy éreztem, mintha az agytörzsömön keresztül megállíthatatlanul idegen lények sokaságai tornázták volna felfelé magukat. Mintha mind be akartak volna törni abba a kristálytisztá körbe, ami az agyam, amit egész életemen keresztül műveltem, ápoltam, építgettem. Látni, mérlegelni tanítottam, észrevenni a finom különbségeket, értékelni az árnyalatokat. Legalábbis ezt gondoltam magamról. Nem értettem, ha tekintetem szabadon haladhat át a fényben fürdő világon, hogy ott formákat, mintázatokat, összefüggéseket fedezzen fel magának, azokra rezonáljon, azokban kielégüljön, hogyan lehet annyi sikamlós árnyék, sötét folt bennem. Nem értettem, hogyan lehet akkora ereje a láthatatlannak, hogy honnan tör elő, honnan szívja fel magát. Nem, még nem értettem a sötét lyukak, a barlangmély fények teremtő erejét. Ahogy arról sem tudtam, hogy a látható ugyanannyira becsaphatja az embert, hogy a horizontok árulástól terhesek. Hogy a megmutatkozás terhét itt a Földön mindenkinek viselnie kell. Csak attól féltem, mi lesz a tudatommal, ha eléri felhizlalt démonaink. Féltem soknak, másnak lenni.

Féltem tartozni valakihez.

Már négy hete tartott az egész. Dehogy négy hete, egy élete. Mert egy idő után minden, ami történik, hasonlítani kezd valami korábbihoz. Az összes régi kudarcom, csalódásom valahogyan a legutolsó részének tűnt. Mint egy folyam gyűjtötte be magába a hegylábak, a dombok kótyagos csermelyeit, izgága patakjait, az alföldek ellustuló folyóit. Irány a tenger! Mindig. „Mindig ez történik”, mondtam. Ez az a szó, ami a legjobban kiborít, de amit mégis nekem is használnom kell. Mindig. Mert ezt érzem általában. Jön, hogy felrobbanjak. Ilyenkor hallgatni próbálok, mert érzem, félrevisznek, becsapnak a szavak, de ahogy megszólalok, nem tudom elkerülni őket. Mintha valaki ott állna mögöttem, és valamilyen hideg, könyörtelen kéjjel felvértezve adogatná a szájamba a mondatokat. „Ugyanez volt Lillával is”, mondtam reggel a telefonba Annának, amitől ő felrobbant. Mindig felrobban, ha Lillát emlegetem neki. „Mindig felrobbansz”, mondtam neki. „Te is”, vágta vissza gyűlölettel a hangjában. Próbáltam visszagyűrni az érzést, másra gondolni, úgy tenni, mintha valahol távol volnék. De nem bírtam magammal. Felrobbantam.

Teljesen beborított a „mindig” bennünket.

Mindig, mondtam most is éjszaka az ágyban. És nemcsak Annára és Lillára gondoltam. Mert eszembe jutott anyám és az anyai nagyanyám is.

És velük együtt az apámra és a nagyapámra is gondolnom kellett. Ahogy magamat, őket is áldozatnak éreztem. A nők, az asszonyok áldozatainak. Ahogy megannyi férfibarátomat is. Tudtam, hogy igazságtalan vagyok, tudtam, hogy a nők ugyanezt érzik velünk kapcsolatosan, de nem tudtam mást gondolni. Miért csak a nők elnyomásáról, a nők elleni erőszakról beszél mindenki? Tudom, van mit bepótolni az évszázadok mulasztásaiból. De hol vannak a bántalmazott férfiak? A kocsmába száműzött, állandóan pityókás nagyapámról miért nincs szó? Hát a gerincében megtört apám elsorvadt férfiasságáról? A szavak kifent késeiről miért nem beszélnek? Az állandó számonkérés terrorjáról? Az elnémulás pokláról? Az elszivárogtatott önbecsülésről? Arról a csillapíthatatlan belső vérzésről, amit az érzelmi sokkoltság tud kiváltani. Ki meséli el a feleségek miatt megrozant életű férfiak történetét? Nem mintha azok a kések nem szúrnának mindkét irányba. És végső soron, mindenki ugyanabban az alvadt vérben tapicskol.

A saját vágyatoknak a takarásában állni. Végtelenen megtagadni egymást, miközben mind a ketten ugyanarra vágytok: a közelségre.

Mert tudtam, Annával is ugyanez történik most. Tudtam, ő sem alszik, ő is forgolódik az ágyában, az álmatlanságtól gyűrött arcán düh és elszántság, miközben ugyanannyira tehetetlen, mint én. Mégsem tudtam megsajnálani. „Neked mindig a volt feleséged lesz az első”. „Miért nem figyelsz jobban rám.” Elég volt tőle egy ilyen vádló, számonkérő mondat, már robbantam is. Onnan pedig nem volt visszatérés. Mint egy megrohadt almába, csak csavartam, csavartam bele a dühbe magam, mintha ott, a pépesben, a bűdösben, a düh legeslegmélyén az egyetlen, még elérhető menekülőút rejtőzne. Ami végre elvezet tőle. Ösztönösön éreztem, a közelség ellenpontját kell megtalálnom. Mivel még mindig vágytam rá, meg kellett undorodnom tőle. Mivel közel éreztem magamhoz, meg kellett gyűlölnöm. Akarni a gyűlöletet – micsoda ostoba ellentmondás, súgta a józanság még pislákoló hangja bennem. Tolni, nyomni, döngölni az érzést magadban, míg maguktól elferdülnek, botladozni kezdenek a gondolataid. Felkeresni magadban a legelvetemültebbet, a legsötétebbet, azt beszéltetni. Felnagyítani a hibákat, bizonyosságnak állítani be a tétovaságot, harci készültségnek a sebzettséget. Túltolni az egészet a még hihetőn. Sőt a felfoghatón is.

Soha nem gyűlöltem senkit.

Rendesen remegett az agyam kristálytisza foglalata.

Ezt már Lillával is eljátszottuk házasságunk vége felé. Igaz, vele se működött. Nem szóltam hozzá három hónapig, pedig egy lakásban laktunk. Mint valami kísértetek kóvályogtunk egymás mellett a házban, semmi kö-

zeledés, semmi érintés, szavak csak a legszükségesebbekről: gyerek, számlák, bevásárlás. Csak a mélyben, lent az alagútban kattogott, dübörgött előre a vonat, szédületes sebességgel fürta elő magát a vaksötétben, de csak nem jött el az alagút vége, a megváltás, a kicsapódás a vakító fényre.

Hülye!– sziszegtem magam elé.
Idiot! – tettem egyből hozzá angolul, mintha idegen nyelven hangsúlyosabb, bántóbb volna az, amit mondok. Completely fool. Anna baba ostoba. Anna baba nem tud semmit. Két gondolatot sem tud összefűzni, pedig állandóan kattog az agya. Na, csak kattogjon. Elkattoghatsz ott magdba, Anna. Mindenki elhagyott, mindenki átvert, hazudott neked. Az egész életed egy nagy kudarc, egy nagy hazugság. Mert nem látsz ki magadból. Csak arra vagy képes, hogy másokra öntsd, ami rohadt benned. Erőszakosnak nevezel? Nevezhetsz is, mert belém erőszakoltad magad, öszeerőszakoztál magaddal teljesen. Most rettegsz ott belül, mi? Na, hát rettegj tovább egyedül! Velem nem fogsz tovább rettegni. Nem húzol alá többé a mélybe, a folyamatos elégedetlenségeidbe, a kudarcos életedbe, az ágyadba. Nem fertőzöl át magaddal. Kezeddel, lábaddal, sovány tomporoddal. Ölelgesd csak a párnáidat, mert mást ezután nem fogsz ölelgetni. Büdösödj, rohadj közénk! Tűnj el az életemből!

Megrepedezett ablakon átsejlő ismeretlen szobabelső.

Uszadékfát dobál a tajtékos tenger.

A lámpabúra közelségében pillangók füstölögnek el.

A nyelv meleg érintése a csuklón.

Kölyökkutya ragyogó tekintete.

Az izsóp fűszeres, nyers illata.

„Szakadj meg végre, összefestett szív!”
Az egész bensőm reszketett.

Kimentem a konyhába, remegő kézzel odatettem a teavizet forni az aragázkályhára. Nem fogom ezt elmondani Annának, döntöttem el. Nem

mondhatom el. Én nem ez vagyok. Soha nem hagyhatják el a számat ezek a kétségbeesett mondatok. Pedig még mind ott lihegtek bennem, kikívánkoztak belőlem. És valami keserű íz is ott kavargott közöttük, mintha magamból fosztottam volna ki az összes szépet, a jót. Magamat raboltam ki, magamat égettem fel. Tudtam valami végleteset, visszafordíthatatlant követek el, olyan bűnt, amit életem végéig bánni fogok. Most rombolom le azt, ami hosszú hónapok, évek alatt épült fel közöttünk. Vágyakozásból, érintésekből szövődött meg, kedvesség, körültekintés, előzékenység volt a kötőanyaga. Nem értettem, honnan ez a rombolhatnék bennem, mit is védelmezek annyira vele. Hisz nincs is mit védelmezsek. Az aragázkályha összekoszolódott felületére néztem. Az odaégett olaj és ételmaradékok, elszíneződések, rozsdás foltok mint furcsa geológiai képződmények tarkították a felületét. Az egész életem egy kudarc – sújtott le az érzés. Mint villám világította éjszakai tájat, láttam egybe az életemet. Sötét, komor hegycsúcsok tagoltak hepehupás dombokat, mély árkok repesztettek szét kietlen, ledöngölt sík földeket. Itt-ott néhány vihar rángatta, kopasztotta facsonk, kiszáradt bozót. Vulkanikus vidék – húzta el egy epés mosoly a számat. Valamit nem jól csináltam. Valamire nem voltam felkészülve. Valamit nem jól tudtam. De mit? – kérdezett vissza az éjszaka bennem. Nem jó helyre álltam be a meteoresőbe? Nem megfelelő helyre ácsoltam pallót a vad vizű patakok fölé? Mi volt a tévedés az életemben? Milyen be nem látott tettekért, hibákért kell vezekelnem? Hisz harmincéves koromtól csak arra vágytam, hogy társam legyen, közös életem valakivel. Nem a sok, a más, a különös érdekelt, hanem a valahová tartozás nyugodt érzete, a közös élet belső tagolódása, a ritmus, ami végighullámszik az egészen, és magához vonja a részeket. Az együtthangzás kis szvitjeitől jöttem lendületbe. Maradéktalanul lekötötte figyelmemet a főtétel szinkópáinak izgatottsága egy szimfóniában, s alig untattak a mindennapok keringői, gyermeteg táncdalai. Végző soron abban bíztam, ha egy dallamrész ismétlődni fog, az mindig más és más hangulattal lesz terhes, hiszen magába építi az egész addig felhangzó dallammenetet, el a legapróbb díszítményig. Nem mintha nem védelmeztem volna, ha kellett, körömszakadtáig, önállóságomat. De ezt az önállóságot sohasem gondoltam végletesnek. Úgy véltem, érzékenységem, a felhalmozott tudásom csak annyiban értékes, amennyiben megmutathatom másoknak, megoszthatom velük. Flórával, Lillával, Annával is. Kicsit sok mindent véltem én ebben az életben. Szabadságból fakadó megosztottság – keseredett meg bennem megint a gondolat. Egyszer egy, az egy. Most oszt-hatom, szorozhatom magam.

Megint egyedül vagyok, egyedül leszek.

Lassan hatni kezdett a sleep well teakeverék. A hajnal fényei halovány csíkokat húztak a szoba meggyötört terébe. Mintha egy könnyed köpenyt dobtak volna a bútorokra, odalett belső remegésük, készültek elcsendesedni. Átfordítottam a párnát a fejem alatt, nem volt annyira nedves a másik oldala. Mint akit egy hatalmas, kérges tenyér helyezett le, felhúztam térdeimet, úgy foglaltam el a helyem a takaró alatt. A szívem dobbanásait már nem a fülemben hallottam zakatolni, az ágy mélyéről, valahonnan túlról, mint puha kocogtatás térült vissza hozzám. Elvesztem? Megérkeztem? Lágyan botorkált velem az idő. S innen léptek elé ők. Márta és Andris.

Kinyílt és gyorsan becsukódott egy ajtó.

Azt mondhatná erre valaki, hogy álmodtam őket. Lehet. Csak azt nem tudom elfogadni, hogy ez fogyatékoság volna, hogy az álomban kevesebb volna a valóságból. Sőt, azt hiszem, több van belőle. Legalábbis tágabb, dússabb, rétegzettebb. Másrészt zsúfoltabb, megtörtebb, agonizálóbb. Itt mégis a könnyedséget kellene tovább mesélni. Egy angyal szárnyának érintését. De ki mondta azt, hogy könnyed egy angyal szárnya? Millió színben pompázik, sávosan elhelyezkedő élénk színek káprázata vonul át rajta, amitől, még ha teljes nyugalomban is van, olyan, mintha irtózatossággal mozogna, repkedne. Akár egy repülő méhecske szárnya, aminek moccanása mégis egy kőszikla súlyával bír. Bele is lehet pusztulni egy ilyen érintésbe. Fel is lehet támadni tőle. Megérintettek – én csak ebben lehettem biztos. Meg abban, hogy nehéz pontosan hozzáférni ehhez az érintéshez, nehéz felfejteni természetét, mert már odatartozik, oda foglalódik bele, ahol szétválaszthatatlanok a dolgok.

Legegyszerűbben azt mondhatnám, egy képet láttam. Egy férfit és egy nőt. De micsoda kép az, amelynek nem vehetők ki világosan a részletei, és mégis minden porcikájából valamilyen végletes bizonyosság árad? Mintha egy ősképre láttam volna rá. Amitől, úgy tűnt, tudatom szerkezetéről is lerántódott a lepel egy pillanatra. Hogy ott bent nem a szavak, nem a gondolatok, az eszmék az elsődlegesek, hanem a képek. Közelebb vannak a képek bennünk ahhoz a ponthoz, ahol a világhoz illeszkedünk – sugallta az a kép. Ha illeszkedünk egyáltalán. Ha nem éppen folyamatosan le vagyunk csúsztva, dobva róla, és a kivetettségnek ezt a borzalmas érzését, ezt a mindent kikezdő, szétrágó hiányt próbáljuk a képeinkkel elfedni. Megpróbáljuk ki-pótolni, helyreállítani magunkban a világ hiányzó arcát. Nem egy tudatos mechanizmus ez, hiszen legélénkebben éppen az álomban zajlik. És ott, ahol a legördítőbb a hiány, ott születnek meg a leggazdagabb képek. Fialatok

voltak, középkorúak, idősek? Még az sem igaz, hogy kortalanok. Nem látszott az idő rajtuk. Nem az időhöz tartoztak. Egy dolog volt csak bizonyos: egymáshoz. Ha ez látszana egyáltalán egy képen. Nem látszott. Nem leolvastam ezt a képről, hanem egyszerűen *átvettem* az érzését. Hogy van ilyen, van összetartozás. Ha lenne értelme, azt mondanám: előbb volt az összetartozás, és csak utána mutatkozott meg egy kép formájában. De hát nincs ilyen. Ahogy a világhoz sem, úgy egymáshoz se tartozunk. Én mégis láttam ezt, mégis éreztem.

Mintha elbódítottak volna.

Ma már azt mondanám, hogy könnyű volt átvenni a kép üzenetét, hisz én voltam az a kép, én voltam az az érzés. Bennem született meg. Ott az ágyban, a kora reggeli lenyűgözöttségben, azonban nem ilyen gondolatok foglalkoztattak. Nem értettem, hogyan tudott egy ilyen gyönyörűség, jelentésteli kép felszínre törni meggyötört elmémből. Igaz, máskor is álmodtam nőekkel. Leginkább akkor, amikor napközben veszekedtünk Annával, és ha az este se csitította le közöttünk a feszültséget, szinte biztosra vehettem, éjjel meg fogom csalni az álmomban. De azokban az álmokban mindig én voltam a férfi, és, ami ébredéskor a leggyötrelmesebb volt, a nőket mind jól ismertem. Menekülés, vágyteljesítés – mondhatni, nem vagyok egy túlságosan bonyolult lélek. Nem beszélve arról, hogy ezekben az álmokban, mint egy külső megfigyelő, Anna odadermedt alakja is feltűnt. Az ismertből az ismertbe löktek be azok az álmok, és nemcsak a pillanatnyi beteljesülést hozták, hanem az azonnali büntudatot is. Adtak, de egyből el is vettek.

Létezik egy visszatérő álmom. Amikor együtt éltem Lillával, akkor is előfordult, hogy álmodtam, de az utóbbi időben egyre sűrűbben tör rám. Anna szemei előtt kezdek szeretkezni valakivel, de amikor megpróbálok belehatolni, gyorsan csökevényesedni kezd a nemi szervem, egy adott ponton egy izgalmi állapotban levő klitoriszra hasonlít, hogy aztán jeges iszonyként törjön rám a felismerés: a lábam közül teljesen eltűnt a férfiasságom, mert egy hatalmasra duzzadt, kivörösödött pina foglalja el a helyét.

Most mindez az iszony hiányzott az álomképből. De még a hangulata sem borzolta össze a kép sugárzó felületét. Könnyedén hajtjuk oda a kifejezést: sugárzó kép. Irizál a kép, a szivárvány színeiben játszik. Angyal, repdeső méhecske szárnya. Mintha metaforákkal tényleg körbe lehetne lőni egy ennyire sokértelmű jelenést. És különben is, az álomban hogyan létezhetnek optikai jelenségek, fényviszonyok, tükröződések. Nem, nem a fény sugárzik, irizál ott, hanem a jelentés. De ezt csak határsértő módon lehet kifejezni. Hiszen, hogyan látszhatna a jelentés? Hogyan lehetne jelentésteli

a világ? Pedig ott van bennünk ez az élmény. Elég néhány perc intenzív ráfókuszálás, és máris elszabadul az elménkben egy fa látványa. Mintha egy ciklon kürtőjébe lépnének be, gondolatok, egymástól gyökeresen különböző képzetek kezdenek körülötte gravitálni, a fából kiáradó erő pedig lassan széttépi őket, egymásra, magára tapasztja: elfásodik a világ. Most azonban egy olyan álmokról van szó, ami nem kívülről, hanem, kihasználva összetörtségem, ahogy az álom védtelenségét is, elmém legmélyéről tört elő. Milyen erők, milyen jelentések fodrozódhatnak körülötte? Mit hat át, mit von magához, fordít ki magából? Milyen áttételekre képes? És mi van, ha az elmém folyamatosan látja ezt a képet? Nemcsak látja, hanem merőn nézi, és állandóan veszi üzenetét? Én pedig most, ha csak egy villanásnyira is, belátást kaptam abba az állandó földmozgásba, küzdelembe, ami az elmém legmélyebb tartományaihoz zajlik. Sőt, azt hiszem, óvatosan kiterjeszthetem ezt az állítást: mindannyiunk elméjében.

Az összetartozás képze, úgy gondolom, nem csak az én elmémre van méretezve.

A kép bekíváncozott a tudatomba – ennyiben lehettem biztos. Befészkelte magát oda, és ott is akart maradni.

Más álmaimat gyorsan elnyelte a hajnali büntudat. Ehhez az álmokképhez azonban vissza tudtam térni másnap is. Nemcsak tudtam, megigézettként járultam elébe. Mert ezután se maradtak ki az éjszakai felriadások. Az átizzadt lepedő, a dobogó szív, az összeszorult gyomor. A gyűlölködés löketei azonban kezdtek elmaradozni. Első alkalmakkor még önkéntelenül a felszínre bukkantak, de elég volt, hogy átirányítsam a figyelmemet a képre, már ki is simultak a düh csomói bennem, hogy átadják a helyüket valami csendesebb, beletörődőbb szenvedésnek. Ez azonban csak a háttérben ment, a figyelmemet leginkább Márta és Andris foglalta le magának.

Igen, egyre bátrabban szólítottam a nevükön őket. Nem bírtam csodálkozni, honnan születhettek meg ezek a nevek bennem. Hisz annyira nem az én ízlésem, érzékenységem szerint valók. Maradinak, laposnak éreztem őket, közönségesnek, igaz, már volt némi tapasztalatom, hogy ne adjak hitelt azoknak az érzéseknek, amelyek elsőre felbukkantak bennem. Itt valami más játszik velem. Itt nem én irányítok. Megint nem. De ez most nem veszteség, hanem lehetőség, erre éreztem rá. Hogy szólítva vagyok. Inspirálva. „Belém leheltek.”

Van valami félrevezető a szó etimológiájában. Az inspiráció valóban a fentivel van kapcsolatban, de téves a jelzett irányultság. Nem feléd érkezik valami, hanem te magad indulsz el feléje. Ha a leheletnél maradunk, élet-

re szív valami. A vonzottság állapotába kerülsz. Ezt csak mutatni lehet. Egy ég felé lendített kar képzete talán visszaad valamit ebből a bonyolultságból. Mintha valaki kecsesen egy labdát röppentene ki a kezéből a magasba. És ez a mozdulat a labda röppályáján folytatódna. Milyen különös megszakítotttság és átadódás van ebben a kettős mozgásban. Mert nemcsak vonzva vagy, hanem te is közel akarsz kerülni. Lököd, töröd, lendítéd előre magad. Mintha ott is folytatódni szeretnél, ahová ténylegesen soha nem érkezhetsz meg.

Hiszen az inspirációink legalább ugyanolyan mértékben hozzánk tartoznak, mint a determinációink. Csak az előbbiekről kevesebbet beszélünk. Könnyebb azt gondolni, hogy a múltban történetek határoznak meg bennünket. Hogy csak okozatok vagyunk. Pedig ez is csak féloldalas gondolat. A nem megtörtént események legalább olyan mértékben meghatározzák, hogy kik vagyunk, mint a megtörténők. És ki tudja megmérni, mennyire mély a múltnak kútja? Miből gondoljuk, hogy néhány kannányi merítéssel valami lényegit, meghatározót emelhetünk ki belőle? Ha a múlt néhány vértelen képzetébe bezárjuk magunkat, tényleg meg is értjük, kik vagyunk?

Hogy mi tesz tönkre, annál mindig sokkal rejtélyesebb az, hogy mi lehel életre. Miből is tudnánk kiolvasni, hogy mi kelti fel a figyelmünket, mi nyugtató le maradandóan? Micsoda rejtélyes találkozás kell ahhoz, hogy valami a szenvedélyünkkel váljon? Hogy utána már ne legyen nyugtunk, mindig azt a titokzatos találkozást vágyjuk, keressük, benne merüljünk el, elégülünk ki. Valami beléd hatol, felsért, megvág, amitől egy hasíték, egy vágás keletkezik a lélek finomszerkezetén. És ha a csillagok lehetnek lyukak az ég takaróján, talán érintettségeinkre, sebeinkre is tekinthetünk, mint olyan rések-re, amelyekbe a minket meghaladó próbál beékelődni.

A kép szólít, a kép hív magához. Nem is a kép, hanem Márta és Andris, az ők perzselő összetartozásuk. Még mindig összetartozásnak hívtam, amit közelségként érzékelttem. Ez a közelség pedig, szinte csodaszerűen, minden éjszaka felragyogott gyötrődéseim összegyűrt egén. Ilyenkor nemcsak öröm, a gyönyörűség növekedett bennem, hanem a szorongás is, hiszen nem csak átvettem az érzést, hanem valahogy megpróbáltam magamat a közelében tartani, mint egy halálra korbácsolt kutya, amely a végső megnyugvást keresi egy hatalmas ginkgo biloba bütykös törzsének közelében. Mintha a te liholdat néztem volna egy kietlen táj felett, ahogy erős, de mégis visszafogott sugaraival megszórja az éjszaka hasából kiemelkedő különös, kísérteties formákat. Lopott fényei egy olyan forrásról tudósítottak, amibe – tudvalevő – nem lehet belenézni.

Néhány éjszaka után azonban némi nyugtalanság is kezdett belevegyülni szorongatott elragadtatásomba. Úgy éreztem, már nemcsak gyönyörködöm bennük, hanem gyönyörködésemmel elhasználok őket, kiüresítem jelenésük gazdagságát. Mintha aszalódni kezdtek volna, összementek, halványodtak, miközben azért még ott vibrált bennük a kezdeti élmény önkívülete. Engem pedig folyamatosan fenyegetett, hogy megint elkezdenek bennem kattogni Anna mondatai. Megint idegen lények kezdtek felfelé menetelni agytörzsömön, gondolataim elhajoltak, megbicsaklottak: remegett agyam kristálytisza foglalata. Gyorsan változtatnom kellett valamin. Lép-nem kellett. Mert abban biztos voltam, még sokáig meg akarom őrizni magamnak őket, szükségem van éjszakai jelenlétükre, ami szelíd hullámveréssé csillapítja a bennem tomboló háborgást. Még nem éreztem, hogy visszatérhetek a napvilágra, az életbe, ahol a gépiesen végzett feladataim tömkelegén túl felderenghetne valami értelem, a folytatás lehetősége. Annával vagy valaki mással.

Vagy, ha kell, ha muszáj, egyedül.

De hová léphetnék? Itt nincsenek távolságok, léptékek. Esetleg ki megint a konyhába, el az aragázkályháig, ahol éber óráim után minden reggel odatettem forni a tevizet. Ezért tanultam meg én valamikor járni? Ezért az éjszakai csoszogásért? – kérdezgettem az aragázkályha mellett, míg arra vártam, hogy felzubogjon a forró víz a pléhkannában. Jött, hogy kiröhögjem magam. De ahogy csapzottan belezuhantam az ágyba, az égető tea kortyolásának szüneteiben megint felderengett képzeletemben Márta és Andris. S velük együtt a megoldás is. Van, van hová még lépnem! – sújtott le rám a felismerés.

Még közelebb.

Legyen bármennyire abszurd, ki kell mondanom: hiába beszélek róluk már napok óta, hiába függeszkedek rajtuk éjszakánként, tulajdonképpen egyszer sem láttam magam előtt Márta és András arcvonásait. Még anynyira sem, amennyire a hétköznapi lótás-futás során arcokat veszünk ki egy folyamatos örvénylésben lévő tömegből. Mintha egy gomolygó ködfolt mögé rejtőztek volna el, ami legfeljebb sziluettjüket engedte megsejteni. Ez a sejtettség erősödött, gyengült bennem az éjszakák során. Nem láttam, hanem *tudtam*, hogy léteznek, hogy ott vannak. Mégis érzéki volt ez a tudás, millió és millió beazonosíthatatlan moccanás, rezdülés hatotta át, az együvé tartozás rezdülései, ami átremegte közelségüket. Mintha számtalan eseményről pillanatfelvételt készítettek volna, és ezeket a felvételeket montírozták volna egymásra bennem. Arcot és nevet adtak annak, ami különben

vak sodródás, reménytelen csoda. Be kell lépnem ebbe a közelségbe – erősödött bizonyossággá a kezdeti tétovázás bennem. Szét kell választanom ezeket a pillanattfelvételeket. Szét kell terítenem őket, hogy megtalálhassam illeszkedéseiket, a kapcsolatot közöttük. S majd ha előttem áll a kirakott puzzle – ahogy a hamszin fúj bele a sivatag porába, de lehet, csak a világvégi sóvárgás –, életet kell lehelnem beléjük. Mozgásba kell hoznom az egészet.

Ami egy dolgot jelenthet: el kell mesélnem Márta és Andris történetét.

Már egyből reménytelen kihívásnak tűnt az egész. Történetet mesélni – tudtam, ez áll a legtávolabb tőlem. Író vagyok, történeteket mesélek – ami egyesek számára evidencia, az számomra valamilyen lebírhatatlan bonyodalom kezdete. Nem történeteket érzékelttem magam körül, hanem beláthatatlan szövődményeit találkozásoknak, összevillanásoknak, arcoknak, érintéseknek. Nincs a világnak prózája, ami egyszerűen felmondja magát nekünk, habár a világ megérint, felsért, belénk mar, de ha kell, piszkál, birizgál, rajtunk citerázik, s ez az érintettség csak tart a szavak, a mondatok felé anélkül, hogy ténylegesen elérhetné őket. „Minden történet mélyén egy kép van. Egy odatartozás” – írtam mottónak a néhány éve megjelent novelláskötetem elejére. Mert íróként sem a történet, a mese szövődése érdekel. Hanem a képszerű megmutatkozása annak, ami a világhoz láncol bennünket. A történet helyett a történet. A megmutatkozás mélyontológiája. Két fa közelsége, ahogy két ember viszonya is egyből véglegesnek és kimeríthetetlennek tűnik számomra. Úgy meredek ezekre a viszonylatokra, úgy vizslatom belső összefüggéseiket, mint egy történelem előtti északi halászfalu sámánja, aki néhány véletlenszerűen leejtett madárcsontba a megfejthetetlen sors kifejeződését képes volt beelátni. De számomra az esernyő és a varrógép sem esetlegesen találkozik a boncasztalon. Először is felfedik, megmutatják magukat, legalábbis azt, ami látszani, felfedődni tud. Másrészt viszonyba kerülnek egymással, hol eltakarják, hol hagyják megmutatkozni egymást, belevágnak egymás alakjába, szöveget alkotnak, kipontozzák a láthatatlant, új formákat, alakokat keltenek életre, egyszóval magukon hordják egymás közelségét, elviselik egymást, és ez dráma, a létezés drámája, amit mindennek ki kell hordania, ami egyszer feltűnik.

Félve mondom ki, de azt hiszem, rettenetesen közel állok ahhoz, hogy mindent szépnek találjak csak azért, mert megmutatkozik.

De amikor regényt olvasok, akkor sem a történet kiszámíthatatlan fordulatai ragadják magukkal a figyelmemet. Igen, valószínűleg én vagyok az az egyetlen olvasó, aki minden tájleírást elolvasott a XIX. század nagy, realista regényeiben. Nem beszélve arról, hogy még a legrafináltabb történet-

mondásba is a kocsmában hangoskodó részeg férfiak rekedtes adomázását, hözöngését hallom bele. Sőt, gyakran az a hang tűnik a leghamisabbnak, amelyet a legközelebb érzek magamhoz. Legyen az a sajátom.

Most azonban nem is elmesélnem kellene valamit, hanem kitalálni. Kettős csalást, hamisítást elkövetni. Mert azt azért hiszem, hogy minden kitalált figura, minden egymással összefűzött szó valami újat, kitörölhetetlent vezet be a létezésbe. És minél sajátosabb, egyénibb a szavak összefűzöttsége, azok változtatásra is képessé válnak: felülírják, újramodellálják a valóságot. Ezért kell nekem, aki leírom ezeket a szavakat, mondatokat, kitalálom ezeket a figurákat, az élettemmel kezkeskednem. A kételyre kétellyel kell felelnem, a bizonyosságra bizonyosságot kell felmutatnom. De éppen ez a kezkeskedés nem lehetséges. Minden leírt szó véglegesen válik le a kezemről, a saját útjára indul, az ellenőrizhetetlenbe szövéődik bele. Úgy képezem, minden író saját, megírt figurái elől menekül a következő alkotásába. Már látom is magam előtt mondjuk Balzac, Dosztojevszkij, Móricz egyre reménytelenebb menekülését a megírt figurák tömkelege elől. Azonban a saját élmények, emlékek megírása sem jelenti a menekülőutat. A textus rátelepszik a valóságra, felszívja magába valamikori rezdüléseit, átalakítja az élményeket, eltorzítja az emberek alkatát, szétfertőzi születésének helyét és idejét. Kisajátítja magának az emlékeket, rájuk, beléjük írja magát. Megváltoztatja őket teljesen. Ezért egy ideje nem is a múltam, a jelenem helyszínén, hanem megírt szövegekben sétálok, kiraboltan, kifosztottan betűk sűrű szövedékén át vonszolom, töröm előre magamat.

Úgy látszik, nemcsak eleven lényként, hanem íróként is egy totális zsákutcába kormányoztam bele magam.

Megint a képek segítettek.

Pontosabban egy világhírű kép, Michelangelo *Ádám teremtése* című freskója, amelyet Rómában láttam.

A múlt évben ott voltunk Annával. Így a Vatikáni Múzeumokba is eljöttünk, a Sixtus-kápolnába. Évekkel ezelőtt még Lillával látogattunk el Rómába. Mintha lehetne is valamit teljesen újrakezdeni. Három évvel a válásunk után még mindig gyakran szólítom Lillának Annát. Leginkább akkor, ha felemelem a hangom. Nem véletlen ez, a hangomat felemelni mindezekelőtt Lilla mellett tanultam meg.

Most pedig nem is Lilláról és Annáról akartam beszélni. De mit tehetnék, ha még Rómában is ott éreztem Lilla közelségét, aki, mint egy felszívódní képtelen, de már ártalmatlan kísértet, ott követ bennünket, át Róma főterein, keskeny, macskaköves utcáin, el a Colosseum mellett, fel a Pala-

tinus-dombra, a Trastevere ősi házai közelében, az Angyalvár környékén, és igen, ott bolyong velünk a Vatikáni Múzeum kép- és szoborrengetegében is, s majd a hatóság nézelődéstől meggyötörten velünk emeli fel a fejét a magasba a Sixtus-kápolnában, hogy elhomályosult, de mégis káprázó szemekkel, mint egy vízességbe nézhessen bele a szemközti képzuhatagba, meg a felette kifeszülő képégboltozatba, abba az iszonyú gazdagságba, amit nem nézelődésre, szemlélődésre teremtettek meg – ahhoz túl távol van mindenkitől a látvány –, hanem a lenyűgözöttség előidézése szándékával, amire a Végítélet órájában még Jézus Krisztusnak is szüksége van, hogy ne csak tudjuk, ne csak elgondoljuk azt, ami beomlasztja és eltöri az időt, hanem velünk is megtörténjen.

Lesújtson ránk a hús, a karnalítás reneszánsz tobzódása.

Egy ideje úgy tekintek a templomok, kolostorok, régi paloták túldíszített felületeire, mint a régi idők mozaikjaira, amelyekben mindig ugyanaz a film forog. Mégis vannak változatok. A görögországi Meteorák levegőben lebegő kolostorainak kicsiny templomai különösen kegyetlen jelenetek sorozatát rejtik magukban. Gyilkolások, tűzhalál, lefejezés, kerékbetörés, karóba húzás, felnégyelés – és mindez a színek, az aprólékosan megmunkált felületek tobzódó, élénk forgatagába foglalva. Mintha évszázadok során a magasságba zárt és a láthatatlan veszélytől szorongó, őrző szerzetesek saját tudatalattijuk összezsúfolt rémképeit vetítették volna ki a szűkös felületekre.

A Meteoráknál szintén Lillával jártam először. De ahogy később megtudtam, Anna a kolostorok közelében dolgozott életének egy különösen kalandos szakaszában. Azt már nem mertem megkérdezni tőle, hogy mikor volt ez, nehogy kiderüljön, az időpontok egybeesnek, mi pedig nemcsak mostanában, hanem régóta közösen lebegünk a levegőben, együtt hanyódkunk az idő hullámain. Mondjuk, arra már fény derült, hogy Anna fiatalkorában Flórával járt egy társaságba, az ők élete már keresztelte egymást. Hogy bennem milyen módon keresztelkedtek ők, az az Annával töltött első éjszaka után derült ki, amikor észre kellettennem, hogy mellbimbójának udvara mennyire hasonlít a Flóráéhoz. Szintén mélybarnán, itt-ott sötétlilásan sugárzik, míg a jobb oldali, egy picit teltebb mell bimbóudvara a gyakran dühösködő bimbók mellett, mint egy lefelé gördülő könnycsepp, kísértetiesen ugyanazt a hatalmas pöttyöt rejt. Könnyező mellek – mit mondjak, az elején zavaróan hasonló módon sirt fel bennem a vágy mindkettőjük közelében. Ahhoz, hogy később új, beláthatatlan utakra sodródjon, ott törjön alagutakat, járatokat magának, repítsen fel csúcsokra, lökjön ki

sziklakiszögellésekre, miközben Anna mellén mindvégig ott maradt az emlékeztető stigma, a szelíd, érzéki figyelmeztetés: az összetartozások hálójából nincs teljes menekvés.

De azt már csak Annának mondtam a Sixtus-kápolnában, kibicsaklott nyakkal a szinte kivehetetlen magasba meredve, hogy én *Ádám teremtésének* freskóján egyáltalán nem azt látom, hogy Isten megteremti az embert. Ahelyett leginkább a két kinyújtott és egymásra mutató kar, de főleg a két új közötti feszültséget érzékelem, azt az áthidalhatatlan távolságot, villamos-sággal teli rést, amely Isten és az ember között létezik. Mert tudni véltem, a teremtő energia abban a körülhatárolhatatlan és megfoghatatlan pontban rejtőzik, az robban szét a térben, hozza létre az Istent és az embert. De akár az angyalokat és az ördögöket is megalkotja, a földet és az eget, a szerelmet és gyűlöletet, a megtalálást és elveszettséget. Ha kell, az egész mindenséget, a legmagasabb hegyektől, a legkiterjedtebb tengerektől el egészen az utolsó bogárig, fűszálig, egy felfoghatatlan, őrijító párhuzamosságba kényszerítve bele mindent.

Ez a freskó jutott eszembe kora reggel az ágyban, ahogy ereimben szét kezdett sugárzni a teakeverék hatóanyaga. Úgy éreztem, mintha mentőkötelet dobott volna valaki elé, azt a bizonyos vörös fonalat, amely nem kivezet, hanem végigvezet Daidalosz barlangján, azon az egyenes labirintuson, amelybe születésemmel belekényszerültem. Ami azt is jelezte, nem kimenekülöm kell a labirintusból, nem magam mögött kell hagynom eddigi kudarcaimat, tévedéseimet, az egész becsődölt életemet. Nincs mit hátrahagyjak, nincs miből kigyógyuljak azonkívül, ami úgymint hátrahagyódik, ami úgymint elmúlik. Nem, nem legyőznöm kell a Minótauroszt, ezt a félig ember, félig bika alakú összetákolt torzalakot, csak hagynom kell, hogy lenyeljen, összerágjon, megemésszen, és utána kiköpjön magából, s úgy kell továbbhaladnom. Ahogy a fantáziámba, a képzelgéseimbe sem kell menekülöm, nem kitalálnom kell Mártát és Andrist, hisz a kép magam vagyok, ahogy az eleven összetartozás is a képen. Csupán a két ujj közötti, szinte észlelhetetlen távolságba kell beférkőznöm. Ott nincs múlt, ott nincs jövő, mert ott mindent a születés, a létrejövés, a sarjadás ural. Ott minden érvényes, minden szép, minden szabad. Úgy éreztem, ráhagyatkozhatok erre a szabadságra, hiszen nem kell elhagynom magam. Egyszerűen csak meg kell mutatnom, mi tornázta fel magát eddig találkozásaimból, kapcsolataimból. Azok közelségét, villanásokkal telített hálózatát kell anyagnak használnom, hogy megrajzoljam belőlük ezt a gyönyörűséges összetartozást, együttlétet, amit, tudni véltem, nemcsak kudarcaim, csalódásaim dajkáltak ki magukból

elmém féktelen kohójában, hanem ugyanannyira közelségeim, beteljesüléseim is.

Magamból kell kitalálnom Mártát és Andrist.

Mert végre azt is tudtam, ha történeteket képtelen vagyok fabrikálni, még mindig beállhatok oda, ahonnan előjönnek, megmutatkoznak a dolgok.

Márta és Andris!

Gyertek, keljeteK életre!